

УДК 351:338.24
©2014

В.В. СИЧЕНКО,
доктор наук з державного управління

В.В. МАРЕНІЧЕНКО,
аспірант

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет,
Україна
E-mail: vmarenichenko@mail.ru

МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ
ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО
ПАРТНЕРСТВА
У СФЕРІ МАЛОГО
ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

Визначено сутність державно-приватного партнерства як одного із ключових механізмів реалізації політики модернізації економіки України. Проведений широкий аналіз основного інституційно-правового забезпечення державно-приватного партнерства. Досліджено основні завдання органів державної влади у розвитку взаємодії з малим та середнім бізнесом. Проаналізовано основні функції, які може виконувати державно-приватне партнерство в Україні, охарактеризовано основні бар'єри, які обмежують його розвиток. Обговорюється приклади успішного застосування механізмів державно-приватного партнерства в розвинених країнах.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, малий та середній бізнес, механізми, економічна зона.

Малий та середній бізнес є невід'ємною складовою існування та розвитку сучасної економіки. Великий капітал визначає рівень науково-технічного й промислового потенціалу, але основою розвитку країн залишається саме малий та середній бізнес, як найбільш масові, динамічні й гнучкі форми ділового життя суспільства.

Сьогодні для гарантування успішного розвитку економіки необхідний конструктивний діалог між владою та бізнесом. За останні роки питання державно-приватного партнерства стало одним із головних пріоритетів урядових стратегічних програм розвитку розвинених країн, індикатором успішної взаємодії бізнесу та структур державної влади.

Актуальність питань реалізації державно-приватного партнерства знайшла своє відображення в наукових працях таких сучасних вчених та науковців, як Н. Безбах [1], В. Варнавський [2], Є. Васильєв [3], Л. Васильєва, Б. Винницький, Б. Онищук, П. Сегварі [5] та ін. Віддаючи належне значення різнобічним теоретичним і практичним дослідженням у

цій сфері, слід визнати доцільність розвитку наукової думки у сфері створення та застосування механізмів реалізації державно-приватного партнерства в Україні.

Метою нашого дослідження є пошук та розвиток механізмів реалізації державно-приватного партнерства між малим і середнім бізнесом та владою. Завданнями дослідження є визначення основного інституційно-правового забезпечення державно-приватного партнерства в Україні, характеристика основних бар'єрів, що обмежують розвиток державно-приватного партнерства в Україні, та функцій, які воно виконує.

Матеріали і методи досліджень. У сучасних умовах змінюється сама парадигма економічного розвитку, внаслідок чого малий та середній бізнес поряд із великим бізнесом і крупним капіталом виступає рівнозначним (а в деяких випадках навіть ще більш активним) гравцем господарських відносин, перетворюючись з їхнього придатку на незмінного партнера й економічного союзника, на структурну основу стабільності їх позицій

на ринках [4]. Виникає необхідність взаємодії малого та середнього бізнесу з владою на основі партнерських відносин.

Крім цього, в умовах жорстких фінансових обмежень об'єктивно виникає необхідність використання на принципах взаємовигідного партнерства ресурсів держави для реалізації інноваційних проєктів малого та середнього бізнесу. Завданням органів влади, в першу чергу, є формування ефективної нормативно-правової бази застосування механізму державно-приватного партнерства у сфері малого бізнесу [3, 7].

Державно-приватне партнерство (ДПП) сьогодні визначають як один із ключових механізмів реалізації політики модернізації економіки України, вирішення важливих соціально-економічних проблем. Висока ефективність ДПП, як механізму взаємодії держави та бізнесу, доведена досвідом багатьох країн світу [2].

Нині актуалізувались об'єктивні обставини, щоб запровадити механізми ДПП. Для реалізації модернізаційних проєктів у різних секторах економіки потрібні значні інвестиційні та інноваційні ресурси, потужним джерелом яких може стати приватний бізнес. Водночас в умовах післякризового розвитку зростає інтерес бізнесу до державної підтримки, яка дозволить знизити ризики приватних інвестицій, підвищити надійність інвестиційних проєктів для кредитних організацій [9].

У законодавстві України ДПП визначається, як співробітництво між державою України, територіальними громадами в особі відповідних державних органів та органів місцевого самоврядування (державними партнерами) й юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, або фізичними особами-підприємцями (приватними партнерами), що здійснюється на основі договору в порядку, встановленому Законом України "Про державно-приватне партнерство" та іншими нормативно-правовими актами [1].

Нормативно-правову базу розвитку ДПП становлять: Конституція України, Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, законодавчі акти України. Крім законів, деякі питання розвитку ДПП регулюються

постановами та розпорядженнями Кабінету Міністрів України, положеннями та наказами центральних органів виконавчої влади, рішеннями місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Лише на загальнодержавному рівні налічується кілька десятків нормативних актів, що безпосередньо регулюють питання ДПП. Нормативно-правова база регулювання розвитку ДПП в Україні є надто великою й складною, що в умовах високого рівня корупції створює ризики для ефективного використання цього механізму, тому і потребує постійного вдосконалення [6].

Слід звернути увагу на основні бар'єри, які обмежують розвиток ДПП в Україні. Серед них можна виокремити такі:

- недосконале нормативне й інституціональне забезпечення;
- брак політичної волі;
- нестачу стандартних, простих і прозорих процедур проведення конкурсу для проєктів ДПП, а також визначення пріоритетних сфер для їх реалізації;
- нестабільне законодавство щодо залучення прямих іноземних інвестицій [5].

Визначено основні функції, які може виконувати ДПП в Україні, а саме:

- надання органам влади можливості зосередитися на основних функціональних питаннях;
- сприяння поліпшенню управління державними активами;
- сприяння підвищенню якості надання послуг унаслідок упровадження інновацій [2].

При цьому основною перевагою ДПП, порівняно з іншими видами договірних відносин між владою та приватним сектором, можна вважати оптимальний розподіл повноважень щодо контролю над спільною діяльністю з надання послуг населенню, в результаті якої буде досягнуто бажаний результат для обох сторін.

Результати досліджень та їх обговорення. Одним із напрямів розвитку малого та середнього бізнесу, а також формування партнерських відносин між владою та бізнесом є створення вільних економічних зон.

Згідно з рішеннями Кіотської конференції 1973 року, під вільною економічною зо-

ною розуміють частину території країни, на якій товари розглядаються як об'єкти, що знаходяться за межами митної території і не підлягають звичайному митному контролю та оподаткуванню.

Спеціальна (вільна) економічна зона, за законодавством України, визначається як частина території України, на якій створюється і діє спеціальний правовий режим економічної діяльності і встановлено порядок використання законодавства України.

Сьогодні вільні економічні зони з успіхом функціонують більш ніж у 120 країнах. Найбільша кількість вільних економічних зон (близько 240) працює в США. Наприклад, у Китаї із 1978 року почалося створення спільних підприємств за участю іноземного капіталу. На урядовому рівні було прийнято рішення про створення вільних економічних зон у 14 прибережних містах із населенням понад 20 млн осіб, які забезпечують майже 2/3 зовнішнього товарообігу країни. До них надійшло іноземних інвестицій за перші десять років близько 22 млрд дол. Серед повноважень, що були надані адміністраціям цих економічних зон, є такі:

- самостійність у розробці і затвердженні всіх інвестиційних проектів;
- широкі повноваження в регіональному аспекті управління;
- самостійність в регулюванні ставок орендної плати, плати за комунальні послуги, тарифів, бюджетних платежів місцевого рівня;
- реєстрація підприємств із пільговим режимом діяльності;
- координація діяльності місцевих підрозділів центральних контролюючих органів.

Багатий досвід функціонування спеціальних економічних зон також мають держави Західної та Східної Європи (Німеччина, Польща, Болгарія та інші). Великих успіхів у розвитку вільних економічних зон досягнуто в Ірландії, яка після Великої Вітчизняної війни за допомогою ринкових механізмів вільних економічних зон подолати глибоку економічну кризу. Досвід Ірландії використовується в багатьох країнах. Певну специфіку функціонування вільних економічних зон мають держави Південно-Східної Азії (Сін-

гапур, Південна Корея, Малайзія).

Суть створення вільних економічних зон в Україні полягає в залученні іноземних і вітчизняних інвестицій; стимулюванні виробництва; досягненні збалансованості економічного розвитку відповідних регіонів країни. На території України функціонують спеціальні вільні економічні зони: "Порто-Франко", "Закарпаття", "Порт Крим", "Миколаїв", "Рені", "Курортотополіс Трускавець", "Сиваш", "Яворів", "Донецьк", "Азов".

Кожна з перелічених спеціальних вільних економічних зон має статус відповідної зони, межі території, на якій вона розташована, пільги й інші положення, які відповідають цілям створення зони, а також міжнародним вимогам і стандартам.

У спеціальних (вільних) економічних зонах на стадії реалізації знаходяться понад 120 інвестиційних проектів кошторисною вартістю близько 2 млрд дол., у яких частка іноземних інвестицій складає близько 30 % загальної вартості проектів [8].

Функціонування вільних економічних зон сприяє вирішенню низки пріоритетних для країни проблем в області стабілізації і підйому інноваційної економіки, поліпшення інвестиційного клімату, розвитку зовнішньоекономічної діяльності та поглиблення міжнародних контактів, а також дозволяє забезпечити ефективну форму інтеграції науки і виробництва, активізувати інноваційну діяльність у регіонах.

На наш погляд, перспективним напрямом створення вільних економічних зон для малого та середнього бізнесу в Україні є розвиток сільського "зеленого" туризму. Різноманітні туристичні можливості існують у всіх сільських районах України, що, у свою чергу, сприяє розвитку малого та середнього бізнесу. Крім того, сільський "зелений" туризм має всі підстави приєднатися до вже створених малих та середніх сільських підприємств. Багато віддалених районів нашої країни є ідеальним місцем для запровадження сільського "зеленого" туризму, але вони потребують спеціального режиму функціонування та розвитку інвестиційної діяльності. З цією метою пропонується створення в таких районах спеціальних (вільних) еко-

номічних зон. Це буде сприяти створенню нових робочих місць і зниженню соціальної напруги на селі.

З метою створення інноваційної системи та модернізації ДПП в Україні зусилля держави у сфері бізнесу повинні бути спрямовані на підтримку, насамперед, тих підприємств бізнесу, які здатні виробляти інноваційний продукт, конкуруючи з визнаними великими виробниками, і виступати як реальний фактор інноваційного розвитку. В основу цього може бути покладено створення нових вільних економічних зон в Україні з розвитку малого та се-

реднього інноваційного прогресивного бізнесу.

Для забезпечення стратегічної взаємодії малого й середнього бізнесу з владою необхідно, щоб кожен підприємець відчував зв'язок між загальнонаціональними та власними інтересами. Ефективність взаємодії досягається шляхом ведення діалогу і досягнення такого результату, який враховує інтереси всіх сторін. Таким чином, сучасне ДПП в Україні можна вважати стратегією створення стійкої взаємодії бізнесу зі суспільством і владою з метою розуміння потреб, створення взаємовигідних відносин та подальшого розвитку.

Висновки

На основі аналізу використаних джерел визначено основне інституціонально-правове забезпечення державно-приватне партнерство в Україні. Найбільш впливовим бар'єром, що стримує і обмежує його розвиток, слід вважати недосконале нормативне й інституціональне забезпечення.

Серед основних функцій, які може виконувати ДПП в державі, потрібно виділити

сприяння підвищенню якості надання послуг унаслідок запровадження інновацій.

Одним із напрямів розвитку бізнесу і формування ДПП між владою та бізнесом є створення вільних економічних зон на території нашої держави. Крім цього, перспективним напрямом створення вільних економічних зон для малого та середнього бізнесу вважаємо розвиток сільського “зеленого” туризму.

Бібліографія

1. Безбах Н. Проблеми функціонування механізмів державного регулювання партнерських відносин в Україні / Н. Безбах // Держава та регіони. – 2011. – № 2. – С. 92–96. – (Серія: Державне управління).
2. Варнавський В. Партнерство государства и частного сектора: формы, проекты, риски / В. Варнавський; Ин-т мировой экономики и междунар. отношений. – М.: Наука, 2005. – 315 с.
3. Васильев С. Законодавче забезпечення державно-приватного партнерства в інноваційній сфері в Україні. Сучасна регіональна політика: освіта, наука, практика: матеріали підсумк. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (28 жовтня 2011 р.): [у 2 т.]. – Одеса, 2011. – Т. II. – С. 18–19.
4. Великий і малий бізнес: глобальні тенденції розвитку господарської інтеграції й партнерства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.academia.org/?p=323>
5. Досвід та перспективи впровадження державно-приватних партнерств в Україні та за кордоном / Винницький Б., Лендъел М., Онищук Б., Сегварі П. – К.: “К.І.С.”, 2008. – 146 с.
6. Закон України “Про державно-приватне партнерство” від 01.07.2010 № 2404-VI // Відомості ВРУ. – 2010. – Ст. 524.
7. Инструменты частного-государственного партнерства как фактор инновационной активности малого бизнеса в регионе [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.creativeconomy.ru>
8. Украина. Информация о свободных (особых) экономических зонах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ved.gov.ru>
9. Щодо розвитку державно-приватного партнерства як механізму активізації інвестиційної діяльності в Україні. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua>

Рецензенти – доктори наук з державного управління, професори **Л.М. Івашов, І.П. Приходько**